

TRUE CRIME ПОДКАСТИ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ «ПОЛЮВАННЯ НА ФАКТИ» В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

Визначальним елементом формування громадської думки є журналістські розслідування. Зосередившись на фактологічному матеріалі резонансних справ, таких як розслідування незаконно засуджених людей за злочини серійного маніяка, кримінальних справах міжнародної контрабанди чи корупції у високих рангах та висвітленні кримінальних історій, можна «запаковувати» факти в аудіоконтент. Наразі «полювання на факти» набирає популярності й у форматі подкастів.

У західній журналістиці вже не один рік проходять премії з нагородження true crime подкастів у різних номінаціях [8]. Ринок такого аудіоконтенту нараховує декілька десятків сезонів і сотні годин звучання. В Україні ж true crime подкасти поки представлено лише в номінації журналістського розслідування, а не винесено в окрему категорію (подкаст-премії «СЛУШНО» від «Megago Audio»).

Подкаст, як формат, відносно новий в українському медіапросторі. Однак, на думку О. Дмитровського: ще у 2015 було зрозуміло, що «подкастинг – прямий конкурент радіо й телебачення» [2]. Наразі подкаст визначають як «повноцінний продукт медіаконвергенції, який поєднує в собі інформаційні технології (запис звуку), традиційну журналістику (контент) і маркетинг (просування і монетизацію)» [5, 180]. Незважаючи на те, що ринок ще не достатньо сформований, крім платформ для подкастів, вони доступні на інтернет-медіа ресурсах, основу яких становлять тексти [1, 72], що демонструє значний ріст популярності подкасту як формату. В українському журналістикознавстві жанрові особливості подкастів, їхню типологію та інтенсифікацію розвитку досліджували такі науковці, як І. Гаврилюк, О. Дмитровський, О. Дубенська, Г. Скуртул. Однак окремого дослідження true crime подкастів як альтернативного формату для журналістських розслідувань досі немає, що й зумовлює актуальність наукової розвідки.

На нашу думку, вдалим об'єктом для аналізу є такі кримінальні подкасти-журналістські розслідування, як: «Не та людина» («The Ukrainians media»), «Сірі кордони» («Суспільне Закарпаття»), «Колючі ріжучі» («Грати») та «По справі проходили» від незалежних журналісток А. Зубової та О. Горобець. У цих аудіоподкастах використано більшість відомих методів

розслідувальної журналістики: спостереження, робота з документами та архівними записами (для відтворення деталей справи), інтерв'ювання (коментарі юристів).

Дослідник Я. Паннетт зазначає, що true crime аудіо мають містити сім компонентів: намагання добитися правосуддя, субверсію, запит на соціальні зміни, перебування журналіста в локальному контексті, наявність криміналістичних деталей, позицію захисту постраждалих та поєднання цих елементів в історію, невеликий відсоток фікшену [7, 10].

Прагнення відновити справедливість, на думку К. Болінг, може означати «спробу досягнення правосуддя перед постраждалими завдяки обговоренню їхніх подальших дій чи акцентуванні на помилках правоохоронних систем» [6]. Наприклад, цей компонент прослідковується в історії про номінальну роль адвокатів, неприпустимому поводженні з військовополоненими, документацією злочинів квазіправової системи в псевдоутворенні «ДНР» («По справі проходили», епізод «Правосуддя в Задзеркаллі») та в незаконних арештах після «вибивання зізнань» міліціонерами на початку 90-х («Не та людина», епізод «Вісім років, три місяці, 21 день»).

По-друге, важливою змістовою складовою true crime подкастів є субверсія або проведення «альтернативної лінії розслідування» [6]. Наприклад, задум подкасту «Не та людина» полягав не тільки у висвітленні історії маніяка чи складанням його психологічного портрета, а й, у першу чергу, – в зміні фокусу з розмов із правниками про маніяків на розмови з незаконно засудженими чоловіками за злочини «серійника». Це дозволило авторкам вибудувати нову лінію в розслідуванні та сприяло руху в справі, що, в свою чергу, пов'язано зі ще одним компонентом кримінальних подкастів – закликом до соціальних змін. Оскільки журналісти мають соціально відповідальну професію, вони здатні впливати на формування цінностей у суспільстві. Завдяки згадці в інформаційному просторі групи незаконно ув'язнених людей, можемо припустити, аудиторія дізналася більше про недоліки правової системи та проблеми соціалізації після звільнення з в'язниць. Імовірно, це зумовлює часткову трансформацію в ставленні та емпатію до людей, що «відсиділи» несправедливо. Наприклад, слухачі допомогли втілити мрію одного з незаконно ув'язнених чоловіків – зібрали гроші на його мрію (купили гітару для Яші Поповича («Не та людина», епізод «Життя триває?»)).

Ще один елемент, що влучно характеризує true crime подкасти, – це адвокація, яку К. Болінг пропонує означити «як спробу «заступитися» за потерпілу особу, закликаючи до реформ, або надати журналістський коментар про злочин» [6]. Так, журналістський коментар звучить в епізоді «Контрабанда на зеленці» подкасту «Сірі кордони»: «Землі зайнято

озброєними спостерігачами, які нібито охороняють урожай, аби його не покрали та агресивно ставляться до прикордонників».

Українські true crime подкастери фіксують просторові маркери злочинів, вдаються до опису локальних контекстів, де відбуваються протиправні дії. Зокрема, приклади місцевих ситуацій, що призвели до масштабних злочинних історій у кількох конкретних локаціях, як-от у «Колючі ріжучі»: незаконно доведене довічне ув'язнення за потрійне вбивство у м. Ужгороді (епізод «Було соромно помирати...»), побутова суперечка, що призвела до загрози виселення ромів у селищі Вільшани Харківської області (епізод «Влада на ґрунті ненависті»). Або «занурення в контекст» (містифікація) міста, що переходить у відтворення образу його кримінальної атмосфери. За коментарями міліціонерів у Пологах: «Вбивства не припинилися, бо поруч – уранові рудники», хоча насправді найближчі – за 300 км у Дніпровській області («Не та людина», епізод «Щось у цьому місті не те»).

Спираючись на останній, але не менш важливий компонент – сторітелінг, за Я. Паннеттом, його має бути доповнено художніми елементами [6]. Маємо на увазі створення комплексного аудіопродукту, що базується на цікавій динамічній історії, і посилює її слухове сприйняття завдяки емоційному зараженню та звуковим декораціям. Звукорежисерка подкасту «Не та людина» попри те, що історія про важкі й серйозні теми, зазначає: «цей подкаст – спроба зробити певною мірою «розважальний» контент» [4], що досягається, на нашу думку, завдяки вдалому звуковому оформленню епізодів. Наразі подкастери практикують усі можливі формотворчі засоби: мову, музику, шуми та документальні звукові записи. Вони працюють на створення звукової атмосфери всього подкасту, посилюють «драму» злочину й доповнюють кримінальні сцени. Наприклад, звуки «риби» та «дзвіночків», («По справі проходили», епізод «Сачок на велику рибу»); «гудок велосипеда» як звукова деталь, за якою асоціюють присутність маніяка С. Ткача; шум залізних дверей і брязкіт зв'язки ключів, якими передається антураж в'язниці («Не та людина»). Усе це допомагає відтворити звукові образи, що викликають сильні емоції, стимулюють уяву та сприяють створенню повноцінної лінії історії, яка проходить через кожен епізод подкасту.

Отже, true crime подкасти – це спроба якісного сторітелінгу із запитом на правосуддя, елементами нового розслідування, висвітленням локального контексту, застосуванням криміналістичних деталей, спробою вплинути на соціум та адвокаційною позицією щодо постраждалих, які можна розслідувати і в аудіоформаті. Перспективи жанру великі, беручи до уваги збільшення кількості злочинів через повномасштабне вторгнення росії в Україну. Завдяки методам спостереження, обробки архівних документів та

інтерв'ювання, формат подкастів може стати якісним продуктом, буде корисний для журналістських розслідувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилюк І. Подкасти в системі українських інтернет-медіа. *Образ*. 2022. Вип. 1 (38). С. 72-79. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88003/1/Havryliuk_Obraz_1_2022.pdf (дата звернення 15.04.23)
2. Дмитровський О. Типологія українських подкастів – найважливішого сегмента інтернет-радіо. *Теле- та радіожурналістика*. 2015. Вип. 14. С. 149-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2015_14_21 (дата звернення 15.04.23)
3. Дубенська О. Послухай мене. Як розвивається ринок подкастів в Україні та світі. URL: <https://adsider.com/ua/posluchhay-mene-yak-rozvyvvaetsia-rynok-podkastiv-v-ukraini-ta-sviti/> (дата звернення 15.04.23)
4. Кушнір О. Як робити трукрайм подкасти: Інтерв'ю з авторками подкасту «Не та людина». URL: <https://izone.media/how-to-do-true-crime-podcasts-interviews/> (дата звернення 08.04.23.).
5. Скуртул Г. Особливості використання подкастингу під час дистанційного навчання майбутніх журналістів. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 2 листопада 2022 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 179–181.
6. Boling K. True crime podcasting: Journalism, justice or entertainment? URL: https://www.academia.edu/42398605/True_crime_podcasting_Journalism_justice_or_entertainment (дата звернення 16.04.23).
7. Noe E. True Crime Podcasts: Analyzing Ethical Principles, Advocacy, and Sensationalism. URL: <https://archives.northwestu.edu/bitstream/handle/nu/58753/True%20Crime%20Podcasts%20Analyzing%20Ethical%20Principles,%20Advocacy,%20and%20Sensationalism.pdf?sequence=1> (дата звернення 08.04.23).
8. The 25 Best True-Crime Podcasts of All Time. URL: <https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/best-true-crime-podcasts-all-time-1292829/> (дата звернення 08.04.23).